

SZIGETHY BALÁZS
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Otthonok határok nélkül: a család ezer arca Ázsiában

Birtalan Ágnes – Teleki Krisztina (szerk.): *A család szerepe a távol-keleti és belső-ázsiai régióban. Tanulmányok a család, mint közösség társadalmi, vallási és rituális aspektusairól.* (Konfuciusz Könyvtár 9.) Budapest, ELTE Konfuciusz Intézet, 2024. 269 oldal

A család szerepe a távol-keleti és belső-ázsiai régióban című gyűjtemény a „Közösségépítés: család és nemzet, hagyomány és innováció” Tématerületi Kiválósági Pályázatnak az ELTE Bölcsészettudományi Kar Távol-keleti Intézetében megvalósuló, „A család fogalma a kelet- és belső-ázsiai régióban: hagyomány és újítás” alcsoportjának munkájából születő magyar nyelvű tanulmányokat tartalmaz. A szövegek célja bemutatni a családot közösségi, társadalmi, vallási és rituális aspektusaiból különböző korokban, a közép- és kelet-ázsiai régió bizonyos országában.

A kötet egy rövid bevezető írást és tizenegy tanulmányt tartalmaz. Ezek a fejezetek két nagyobb tematikus részt tartalmaznak. Az első a család szerepének történeti és modern társadalmi kontextusával foglalkozik, míg a második az átmeneti rítusok és a vallási közösségek szerepével a családi struktúrák formálódásában. A tanulmányok fő módszertana a filológiai szövegvizsgálat.

Az első tanulmány Balogh Mátyás tollából *Államalapító ősök – összeférhetetlen testvérek. Tuyuhun 吐谷渾 és Murong Hui 慕容廆 szakításának története és körülményei* a belső-ázsiai nomád népmozgások, az államiség, a nemzetiségi és családi öröklés problémáját ismerteti. Filológiai elemző megközelítéssel, gazdag, a bevezetőben világos kontextusba helyezett forrásidézetekkel mutatja be a szakítás négy kulcsfontosságú okát, köztük a *Murongok* korai történetét, kínai kapcsolatait és öröklési gyakorlatait.

Rajkai Zsombor *A család szerepe a modern Kínában: dilemmák és útkeresés* című tanulmánya a kínai családi struktúrák változó ideológiai és társadalmi kontextusait vizsgálja. Három korszakra bontva (a XIX. század végétől 1949-ig, 1949-től 1976-ig és 1978-tól napjainkig) mutatja be a modernizáció, a maói kollektívizálás, valamint a reform- és nyitáspolitikára gyakorolt hatását.

Ismerteti Sun Yat-sen modernizáló nézeteit és az Új Kultúra mozgalom hatását, valamint érdekes kortárs forrásokat, például a *Fiatalság Folyóiratot*, amelyek a független individuum eszményét hirdették.

Papp Melinda *A születésszám csökkenésének hatása a japán családra, gyermekszemléletére és a családi ünnepekre* című tanulmánya a modern japán családmodell átalakulását elemzi. Bevezetőjében történelmi kontextusba helyezi az 1960-as évektől napjainkig tartó demográfiai és szociológiai változásokat, majd kitér a csökkenő gyermeklétszám piaci, gazdasági és ünnepi szokásokra gyakorolt hatásaira. Részletesen vizsgálja a család méretének és a nukleáris családmodell térnyerésének az összefüggéseit, valamint a generációváltással járó fogyasztói attitűdök és családi rítusok változását.

Umamura Yuko *A japán nők jelenlegi helyzete a munkahelyen. Történet-e változás a munka és a család terén?* című tanulmánya a japán nők munkahelyi és családi szerepének alakulását elemzi. Esettanulmányokon keresztül mutatja be az egyenlőtlen bánásmódot és a hagyományokkal átszőtt hierarchiát, amely ma is megnehezíti a nők előrejutását. Vizsgálja a legújabb jogszabályokat és empirikus kutatásokat, amelyek rávilágítanak a jogi keretek és a gyakorlat közti feszültségekre. A példák személyes történetek révén élővé teszik a statisztikákat. Az írás egyaránt szolgálhat forrásként kutatáshoz és iránymutatóként a társadalmi változások nyomon követéséhez.

Kovács Ramóna *Állami intézkedések a születésszabályozás és születésszám befolyásolására a modern Dél-Koreában* című tanulmánya részletesen elemzi a második világháború utáni koreai születésszabályozási és családtervezési politikákat, összevetve őket az elmúlt két évtized demográfiai folyamataival. A szerző elemzése rámutat, hogy a koreai kormányzat által alkalmazott intézkedések és kommunikációs stratégiák miért nem hozták meg a várt eredményeket, és milyen belső ellentmondások vezettek ahhoz, hogy 2019-re történelmi mélypontra süllyedt a születési ráta.

Nguyen Krisztina *Koreai rokonsági és családterminusok tanítása a koreai nyelvet tanuló diákoknak* című tanulmánya nyelvészeti megközelítésben vizsgálja a koreai megszólítási formák jelentésrétegeit, különös tekintettel azokra a kommunikációs buktatókra, amelyek a kulturálisan helytelen terminushasználatból eredő arcvesztéshez vezetnek. Eredményei gyakorlati útmutatót kínálnak a koreai nyelvtanárok számára a terminológiai egzaktság és a kulturális kontextusok integrálására az oktatásban, illetve elméleti stratégiákat a diákok számára a megszólítások adekvát használatának az elsajátításához.

Béres Judit *Amdói (Kelet-Tibet) lakodalmi szokások napjainkban* című tanulmánya a hagyományos tibeti esküvői struktúrát mutatja be a lánykérésről az összeköltözésig tartó folyamatként. A tanulmány rávilágít vallási és gyakorlati elemekre a szerencsés időpont kiválasztásától a hozományig. Béres elemzésének fő erénye, hogy a folyamat egyes állomásait nem csupán leíró jelleggel,

hanem funkcionális összefüggéseiben is bemutatja, rámutatva a szertartások társadalmi kohéziót erősítő szerepére a helyi közösségekben. A tanulmány értékét tovább növelik az eredeti tibeti nyelvű és magyar fordításban közölt recitálási szövegek is.

Birtalan Ágnes *A meny helyzete és a nyelvi tabu a mongol népeknél. „Menyecskének még a seprű is parancsol”* című tanulmánya egy Szentkatolnai Bálint Gábor keletkutató gyűjtéséből származó eredeti beszélt kalmük nyelven lejegyzett szövegen (1871–1872) keresztül helyezi középpontba és mutatja be a menyasszony és feleség státuszváltásának kontextusát. A szerző mélyrehatóan elemzi azokat a tabukat és viselkedési tilalmakat, amelyek bizonyos esetekben korlátozzák ugyan a meny szabadságát, ám a hagyományos kalmük házasság és a családon belüli harmonikus együttélés nélkülözhetetlen elemeiként vannak jelen. Birtalan emellett a kortárs és az utólag gyűjtött elsődleges források adataiba is bepillantást enged.

Mecsi Beatrix *Cölibátus vagy családalapítás? A koreai buddhista szerzetesek útjai és dilemmái a XX. század elején. Manhae Han Yong'un 萬海 韓龍雲 (1879–1944) papi házasságot propagáló írása és háttere* című tanulmánya Manhae Yong'un költő, író, aktivista szerzetesi házasságot hirdető írásán keresztül mutatja be a témával kapcsolatos körülményeket, továbbá azt, hogy a történelmi helyzet és a szerző konfuciánus tanultsága milyen szerepet játszott ebben. A szerző feltárja a témát a korszak történelmi és konfuciánus hátterében, bemutatja a japán gyarmati politika hatását a koreai szerzetesi öröklési rendre, és korabeli források elemzésével komplex képet rajzol a dilemmákról.

Péter Alexa *Családok és rendek a második tibeti megtérés kezdetén* című tanulmánya a tibeti államalapítás korának társadalmi-kulturális dinamikáit vizsgálja, különös tekintettel a klánok szerepére. Részletesen bemutatja a buddhizmus első és második tibeti felvirágzását és ennek hatását, szerepét az államalapításban, továbbá tanulmánya rávilágít miként formálódott Tibet teokratikus állammá, ahol a dalai lámák kezében egyesült a vallási és a világi hatalom.

Teleki Krisztina *Mongol szerzetesjelöltek és családi kapcsolataik* című tanulmánya kvalitatív interjúk alapján rekonstruálja a XX. századi mongol buddhizmus társadalmi kontextusát, különös tekintettel a szerzetesség felvételének alternatív útjaira és a jelöltek családi viszonyrendszereire. A tanulmány részletesen elemzi a szülőkkel és testvérekkel fenntartott kötelékek dinamikáját, amely az interjúcsomag élő, személyes perspektíváival tárja fel a szerzetessé válás sokrétű mozgatórugóit. A tanulmány empirikus eszközökkel mutatja be a mongol buddhista intézményrendszer és a családi struktúrák kölcsönhatását.

Összegzésképpen elmondható, hogy a tanulmánykötet, miközben az akadémiai kutatások elmélyítése szempontjából is kiemelt szerepet tölt be, a szélesebb, nem orientalista olvasóközönség számára is jól érthető és hasznos összeállítást tartalmaz, számos esetben hazánkban alig vizsgált területekhez kapcsolódva.